Ба шурои диссертатсионии 6D.КОА-123-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (Нишонӣ: шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17, бинои асосии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, толорои шуроҳои диссертатсионӣ; телефон: (+992) 907-307-035; e-mail: zbsh@list.ru)

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Сафарализода Абдуҷаббори Сафаралӣ дар мавзуи «Вижагиҳои гузариши ВАО аз низоми шуравӣ ба демократӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: дурнамо ва масъалаҳо (солҳои 1991–2020)» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050400 – Рӯзноманигорӣ (6D050401 – Рӯзноманигорӣ)

Дар замони муосир таҳқиқи равандҳои рушди воситаҳои ахбори омма дар кишварҳои пасошуравӣ яке аз самтҳои муҳимми журналистика ба ҳисоб меравад. Ҷумҳурии Тоҷикистон баъд аз ба даст овардани Истиқлоли давлатӣ ба марҳилаи нави рушди сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ ворид гардида, дар ин замина низоми расонаҳои кишвар низ тағйироти ҷиддӣ ва бунёдиро аз сар гузаронид. Вобаста ба ин, омӯзиши хусусиятҳои гузариши воситаҳои ахбори омма аз модели шуравӣ ба модели нисбатан демократии фаъолият аҳаммияти муҳимми назариявӣ ва амалӣ дошта, ба масъалаҳои мубрами журналистикаи миллӣ иртиботи мустақим дорад.

Автореферати диссертатсияи Сафарализода Абдуҷаббори Сафаралӣ ба таҳқиқи яке аз масъалаҳои калидии таърихи журналистикаи тоҷик – таҳаввули сохторӣ, ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва мундариҷавии ВАО дар солҳои Истиқлол бахшида шудааст. Муаллиф дар асоси омӯзиши фарогири маводди назариявӣ ва амалии солҳои 1991–2020 кӯшиш намудааст, ки омилҳои асосии ташаккул ва рушди низоми нави матбуоти тоҷикро муайян намояд.

Мубрамияти мавзуъ дар автореферат ба таври асоснок шарҳ дода шудааст. Воқеан, пошхӯрии Иттиҳоди Шуравӣ ва ташаккули давлатдории миллӣ дар Тоҷикистон ба низоми воситаҳои ахбори омма таъсири амиқ расонид. Дар чунин шароит омӯзиши равандҳои гузариш аз матбуоти идеологишудаи шуравӣ ба фазои нави иттилоотии кишвар аҳаммияти муҳим дорад. Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки таҳқиқи ин масъала барои дарки қонуниятҳои рушди журналистикаи миллӣ, нақши ВАО дар ҷомеаи шаҳрвандӣ ва такмили сиёсати иттилоотии кишвар мусоидат мекунад.

Дараҷаи омӯзиши масъала нишон медиҳад, ки диссертант аз доираи васеи сарчашмаҳои илмӣ, ҳуқуқӣ, оморӣ ва журналистӣ истифода бурдааст. Дар таҳқиқ осори олимони тоҷик, рус ва хориҷӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, маводди матбуоти даврӣ ва маълумоти оморӣ мавриди истифода қарор гирифтаанд. Ҳамчунин, мавсуф барои муайян намудани хусусиятҳои фаъолияти расонаҳо аз усулҳои мониторинги муҳтаво ва мусоҳиба бо роҳбарону кормандони нашрияҳо истифода кардааст.

Аз муҳтавои автореферат бармеояд, ки мақсад ва вазифаҳои таҳқиқ бо мавзуъ мувофиқ буда, ба ҳалли масъалаҳои муҳимми илмӣ равона шудаанд. Дар ин замина, нақши роҳбари илмии ӯ намоён дониста мешавад.

Диссертант тавонистааст заминаҳои сиёсӣ ва ҳуқуқии ташаккули низоми нави матбуоти даврӣ, хусусиятҳои қонунгузории соҳа, нақши оҷонсиҳои иттилоотӣ, тағйироти сохтории ВАО ва таъсири омилҳои иқтисодӣ ба рушди матбуотро мавриди таҳлил қарор диҳад.

Навгонии илмии таҳқиқ аз муҳимтарин бартариҳои диссертатсия маҳсуб меёбад. Дар автореферат зикр шудааст, ки бори аввал таҳлили ҳамаҷонибаи раванди гузариши матбуоти даврии Тоҷикистон аз низоми шуравӣ ба сохтори демократии миллӣ дар солҳои 1991-2020 анҷом дода шудааст. Ҳамчунин, омилҳои сиёсӣ, ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии таъсиргузор ба ин раванд муайян гардида, таснифоти нави самтҳои рушди матбуот пешниҳод мегардад. Муаллиф нақши таҷрибаи хориҷӣ ва таъсири рақамикуνониро ба ташаккули модели миллии рушди ВАО мавриди арзёбӣ қарор додааст.

Ҷиҳати дигари муҳимми таҳқиқ таҳлили заминаҳои ҳуқуқии фаъолияти воситаҳои ахбори омма мебошад. Муаллиф ба масъалаҳои озодии сухан, рушди қонунгузории соҳавӣ, фаъолияти матбуоти давлатӣ ва ғайридавлатӣ, ҳифзи ҳуқуқи муаллиф ва танзими реклама таваҷҷуҳи махсус зоҳир кардааст. Таҳлили Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи матбуоти даврӣ ва дигар воситаҳои ахбори омма», нақши Конститутсия дар таъмини фаъолияти расонаҳо ва мутобиқшавии қонунгузории миллӣ ба меъёрҳои байналмилалӣ аз арзиши илмии таҳқиқ шаҳодат медиҳанд.

Дар бахши таҳлили сохтори матбуоти даврии кишвар муаллиф дуруст нишон медиҳад, ки дар шароити иқтисоди бозорӣ нашри матбуот тадриҷан хусусияти соҳибкорӣ касб намуда, ҳамзамон вазифаи иҷтимоӣ ва иттилоотии худро нигоҳ доштааст. Муҳокимаи нақши матбуоти ҳизбӣ, мустақил ва хусусӣ, ҳамчунин мушкилоти матбуоти минтақавӣ аз аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ бархӯрдор мебошад.

Қобили дастгирист, ки муаллиф фаъолияти оҷонсиҳои иттилоотӣ, аз ҷумла «Ховар», «Азия-Плюс» ва дигар агентиҳои хабариро ҳамчун унсури муҳимми низоми иттилоотии кишвар мавриди таҳлил қарор додааст. Таҳқиқи Сафарализода А.А. нишон медиҳад, ки оҷонсиҳои иттилоотӣ дар ташаккули бозори иттилоотӣ ва мутобиқшавии расонаҳо ба талаботи ҷомеаи муосир нақши назаррас доштаанд.

Арзиши назарии таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои илмии он метавонанд барои рушди минбаъдаи назарияи журналистика, таърихи матбуот ва омӯзиши равандҳои иттилоотӣ дар кишварҳои пасошуравӣ истифода шаванд. Арзиши амалии кор бошад, дар имконияти истифодаи хулосаҳо ҳангоми таҳияи сиёсати иттилоотии давлатӣ, таълими фанҳои журналистика ва фаъолияти амалии расонаҳо зоҳир мегардад.

Бо вуҷуди дастовардҳо, автореферат аз баъзе камбудиҳо холӣ нест.

1. Дар баррасии таҷрибаи кишварҳои пасошуравӣ таҳлили муқоисавӣ бо давлатҳои ҳамсояи Осиёи Марказӣ маҳдуд аст. Ин гуна муқоиса имкон медод, ки хусусиятҳои хоси модели рушди ВАО дар Тоҷикистон равшантар муайян карда шаванд.

2. Дар таҳқиқ масъалаи таъсири шабакаҳои иҷтимоӣ ва платформаҳои рақамии нав ба рушди ВАО дар солҳои охир нисбатан маҳдуд баррасӣ шудааст. Бо назардошти он, ки солҳои охири давраи таҳқиқ (2015-2020) маҳз марҳилаи густариши шабакаҳои иҷтимоӣ мебошад, таҳлили амиқтари ин раванд метавонад арзиши таҳқиқро бештар намояд. Истиноди бештар ба таҳқиқоти анҷомёфта дар ин самт низ беҳбудӣ мехоҳад.

3. Масъалаи мустақилияти иқтисодии воситаҳои ахбори омма ва таъсири бозори реклама ба фаъолияти расонаҳо метавонист, ки амиқтар ва бо истифода аз маълумоти мушаххаси иқтисодӣ таҳлил гардад.

Дар маҷмуъ, автореферати диссертатсияи Сафарализода Абдуҷаббори Сафаралӣ дар мавзуи «Вижагиҳои гузариши ВАО аз низоми шуравӣ ба демократӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: дурнамо ва масъалаҳо (солҳои 1991-2020)» дорои аҳаммияти назариявӣ ва арзиши амалӣ буда, мазмун ва муҳтавои он ба талаботи муқаррарнамудаи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардида, баъдан ба он 26-уми июни соли 2023 таҳти №295 тағйиру иловаҳо ворид шудааст, ҷавобгӯ буда, муаллифаш сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050400 – Рӯзноманигорӣ (6D050401 – Рӯзноманигорӣ) аст.

Муқарриз:
доктори илмҳои филологӣ, профессори
факултаи гуманитарию педагогии
Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ
ва соҳибкории Тоҷикистон **Ҳамидиён И.И.**

« 02 » июни соли 2026.

Нишонӣ: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, ноҳияи Исмоили Сомонӣ,
хиёбони Рӯдакӣ, бинои 185, ҳуҷраи 57.
Тел.: (+992) 919708170
E-mail: i.hamidiyon@gmail.com

«Имзои Ҳамидиён Илҳомҷон Иномзодаро тасдиқ мекунам»
Сардори РК ва корҳои махсуси ДБССТ **Ҷураев Ш.Н.**

Нишонӣ:: 734055, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, к. Борбад, 48/5.
E-mail: info@iutet.tj
Сомона: https://iutet.tj
Тамос: +992 (37) 234-88-02.